כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת בא ■ ימי השובבי"ם ■ ג' שבט ה'תשע"ט ■ 09.01.2019 ■ גליון מס' 513

תפוצה לכל קהילות ישראל

המצווה הראשונה בתורה

/ הרב יעקב הלוי פילבר

"החודש הזה לכם היא המצווה הראשונה שנצטוו ישראל" כך פותח רש"י את פירושו לתורה, ועל כך יש לשאול מה החשיבות של מצות קידוש החודש להיות ראשונה, מדוע לא נבחרה מצוה כללית יותר כמו "אנכי ה' אלקיך" או "ואהבת לרעך כמוך" שהוא כלל גדול בתורה, ועוד יש לשאול: מדוע הקדימה התורה את מצות קידוש החודש לפני מתן תורה עוד בהיות עם ישראל במצרים? ולכאורה אפשר היה לומר שמיד לאחר מצות קידוש החודש מצווה התורה את עם ישראל לקחת בעשור לחודש שה לבית אבות לקרבן פסח, ואם לא נדע מתי ראש חודש לא נדע מתי העשור לחודש. אבל לפי המדרש אנו מוצאים ערך כללי יותר למצות קידוש החודש מאשר סידור הלוח העברי, וכך מובא במדרש [תנחומא בא יב]: "החודש הזה לכם - למה הדבר דומה? למלך שהיה לו אורלוגין (מודד זמן), כיון שעמד בנו על פרקו אמר לו: בני, עד עכשיו אורלוגין זה בידי, מעכשיו מסור הוא לך, כך הקב"ה היה מקדש חודשים ומעבר שנים, כיון שעמדו ישראל אמר להם: עכשיו חשבונם של חודשים ושנים בידי, מכאן ואילך הרי הם מסורים לכם". ובצורה אחרת מתאר זאת המדרש: "אמר הקב"ה: משעה שבראתי את עולמי הייתי נושא משאוי, לחשב חשבונות של חודשים, מכאן ואילך הוא מסור לכם, לכם הוא מסור ואין אתם מסורים בידו". מצות קידוש החודש היא מתייחסת לשליטתו של האדם על מימד הזמן. חשיבותו של הזמן הוא, שהוא המסגרת שבו מגשים האדם את חייו, אבל בתנאי שהאדם שולט על זמנו ולא הזמן שולט על סדר יומו של האדם, והנה בהיות ישראל במצרים כעבדים לפרעה לא היו אדונים על זמנם, שהרי העבד לא רק חייו מוכתבים על ידי אחרים, אלא כל סדר יומו, קצב החיים והצורה שתינתן לחייו, כל אלו אינם בידו אלא נקבעים על ידי אחרים, על כן אין פלא שעם ישראל שקע במצרים במ"ט שערי טומאה למרות ששמר לעל זהותו היהודית. וכשעמד הקב"ה ליתן לעם ישראל תורה ומצוות ראה צורך להקדים להם עוד במצרים ולהודיע להם שהמצב שהם שרויים בו במצרים אינו בלתי הפיך, ובניגוד למצבם במצרים מכאן ואילך הזמן יהיה מסור בידם, כמו שאמרו במדרש: "החודש הזה לכם -לכם הוא מסור ואין אתם מסורים בידו" [תנחומא ישן שם]. שהרי כל עוד האדם אינו בעלים על חייו אין מקום לצוות אותו בתורה ובמצוות. ולכן הידיעה הזאת הייתה צריכה להיאמר לישראל עוד לפני שהם באים לקבל תורה במעמד הר סיני, שעד אז האומה תפנים את המסר הזה שמכאן ואילך עתותיה בידה. ואכן הידיעה הזו שהאדם הוא השולט על הזמן ולא הזמן שולט על האדם, הייתה חשובה מאוד לדור יוצאי מצרים, והיא נחוצה לא פחות לכל אדם ואדם, בכל עת ובכל תקופה. כי לא רק העבד אלא גם מי שבאופן פורמאלי הוא בן חורין, גם מי שעתותיו בידו, גם אז הוא לא תמיד באמת בן חורין, כמו שניסח זאת ריה"ל בשירו: "עבדי הזמן עבדי עבדים המה" ולכן גם לבני חורין, גם להם באה מצוות קידוש החודש להדגיש את חשיבותו של הזמן, ואת היכולת של האדם לקדשו. הזמן הוא מסגרת החיים שניתנה לאדם במתנה מן השמים, והחיים הם יחידות של זמן, שכל אחד מבני האדם זוכה בהן מי יותר ומי פחות, וכל תפקידו של האדם עלי אדמות הוא לתת משמעות ותוכן למסגרת הזמן שזכה בהן. וכאן מקומה של התורה והמצוות שהן המסייעות לאדם לממש בדרך נכונה את זמנו. והצורך של האדם לסיוע של התורה ושל המצוות הוא מפני שהאדם העומד לבדו מול המציאות הסובבת אותו, הוא מגשש באפילה, מתלבט ותוהה איך לעצב את הערכים ואורחות החיים הנכונים במציאות שהוא מצוי בה. וגם אם לפעמים מצליח האדם לעצב בכוחות עצמו חלק מחייו, אם בתבונתו השכלית, אם בתחושתו המצפונית או בישרותו הטבעית של האדם שעשהו האלקים ישר. עדיין האדם מועד לשגיאות וטעויות אם מפני המוגבלות שאנו נתונים בה, אם בגלל אי היכולת לזהות בצורה מדויקת בין הטוב והרע, בין האמת והשקר. לפי זה יפה עשתה התורה שהציבה בראש תרי"ג המצוות את מצוות קידוש החודש, המצווה המדגישה את שליטתו של האדם על הזמן. שבלעדי השליטה הזאת אי אפשר לצוות את האדם בתורה ובמצוות. ■

■ עוד בעיתון ■

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

אמר להם משה כמוני כמוכם
ראיתי בספה"ק "ייטב לב" להרה"ק מסיגוט זי"ע, שכתב להמליץ טוב על משה רבנו, שהקשה לדבר ואמר 'למה הרעותה לעם הזה...
המשך בעמ' 2

שויית חורף
אשתי לאחר לידה ומניקה את התינוק הקטן. מה יהיה אם היא תצטרך לשאוב את החלב בשבת?...
המשך בעמ' 3

גזירה או בחירה
דרך יהודים מאמינים לראות בכל הקורה להם את יד הי. צרה הבאה על האדם אומר הוא לעצמו(ברכות דף ה.)...
המשך בעמ' 5

סיפור לשבת
..."אל ימנע עצמו מן הרחמים"
שיעוריו המופלאים של הרה"צ ר' יהודה יוספי שליט"א מגיד מישרים בבני ברק, אינם זקוקים לפרסום. מאות רבות של אנשים...
המשך בעמ' 6

שביבים

■ האם מכת הארבה הייתה גם ביום השבת
■ סוף מעשה במעשה תחילה
■ חתונה ב'ראש השנה הלועזית'
■ מדוע מזכירים את פסוקי 'לכו נרננה' בשיר-של-יום רביעי?
■ ארץ ההצלחה מאת ה'!
המשך בעמ' 7

אמר להם משה כמוני כמוכם

/ הרב הגאון רבי מנשה ישראל רייזמאן שליט"א

ראיתי בספהי"ק "ייטב לב" להרהי"ק מסיגוט זיי"ע, שכתב להמליץ טוב על משה רבנו, שהקשה לדבר ואמר 'למה הרעותה לעם הזה, למה זה שלחתני', ע"פ ההקדמה הנודעת מרבוהי"ק ומובא מהמגיד מדובנא עהי"פ [תהלים כה] חטֹאות נעוּרי ופִשעי אל תִּזכֹּר כְּחַסדְּךָ זכר לי אתה למען טובך הי. טוֹב וישֹר הי על כֵּן יוֹרֶה חטאים בּדרך. ויש לדייק מהו הלשון 'כחסדך זכר לי אתה', מה שייך כאן 'אתה הרי מדבר לפני השיית מתחילה ועד סוף. וכן מהו 'יורה חטאים והרי מדבר על החוטאים שהקבי"ה מורה להם בטובו דרך תשובה, אי"כ צי"ל 'יורה חוטאים בדרך ולא 'חטאים'? ועוד כמה דיוקים. אנו מתחזקים בדברי דוד המלך בתהלים, רק בזכות שהיה לו כביכול שייכות עם חטא, אלא שאי אפשר לקבל מוסר ממי שלא היה לו שייכות עם החטא כל ימי חייו, כמ"ש 'טוב לשמוע גערת חכם מאיש שומע שיר כסילים'. הכסילים אינם רוצים לשמוע גערת החכם רק כשיש לו שייכות עם שמיעת שיר כסילים. על אף שאינו כלל קבוע בכל ענין. אם יעמוד מהר"ש וואזנער ויאמר לנו מוסר, בוודאי נקבל דבריו ולא נאמר 'איזה השגה יש לך בנסיונות שלנו', וזה כלל גדול שצריך לשמוע לקול גדולי ישראל, לכל אשר יאמרו כי הוא זה, אך כשהחבר בא להוכיח אותי ואינו מבין בנסיונות שלי, אני אומר לו, מה אתה מבין במעברים שלי, אל תתערבב בעניינים שאין לך השגה בהם.

דוד המלך קורא לספר תהלים, ספר של תשובה, כשיהודי רוצה לשוב בתשובה אומר פרקי תהלים פרקי תשובה, אילו לא היה דוד המלך עובר מה שעובר, לא היה לנו פרק נ"א פרק כ"ה ועוד פרקי תשובה, לכל אלו זכינו ע"י כך שיש לדוד המלך שייכות למערכת התשובה, ומזה יש לכולנו התחזקות ע"י אמירת דברי דוד המלך ע"ה באלו הפרקים. וכמ"ש בגמ' 'לא חטא דוד אלא להורות תשובה ליחיד. וכמבואר בחז"ל שאמר דוד לפני הקב"ה גלוי וידוע לפניך שהייתי יכול לעמוד בנסיון. וזה שאמר דוד בפרק כ"ה, חַטֹּאות נְעוּרַי וּפְשָׁעַי אַל תִּזְכֹּר' אל תסתכל על זה כאילו אני חטאתי, כְּחַסְדְּךָ זְכָר לִי אַתָּה, זכור לי שאתה היית שותף וסיבבת כל הסיבות שאחטא, וכל זאת עשית, לְמַעַן טוּבְךָ ה', טוֹב וְיָשָׁר ה' עַל כֵּן יוֹרֶה חַטָּאִים בַּדָּרֶךְ: כיון שרצית להורות דרך תשובה ליחיד על ידי, לכן הורית דרך לאותו החטא שיתגלגל לידי, וכמבואר שאותו ניסיון היה ממש בדרך נס. דוד המלך שמר את עיניו בתכלית השמירה והטהרה, והקב"ה הזמין לידו את המעשה בדרך פלא והפלא, על כן יורה חטאים בדרך. כיון שהקב"ה רצה ברחמיו שאני אדריך את העולם בדרך התשובה, ידרֵךְ ענוים בְּמִשׁפט וילמד ענוים דַּרכּוֹ: שלולא היה דוד המלך עובר כל זה, לא היה יכול להדריך ענוים במשפט, ולומר להם שגם אם עברתם על ד' חלוקי כפרה, יש לכם תקוה לעורר רחמי ה' לשוב בתשובה ולהתחיל מעתה ועד עולם להיות כרצון ה'.

משה רבנו כביכול נכנס בענין של חטא, כדי לחזק את ישראל שישובו בתשובה ביחד איתו. ועפ"ז מבאר ה"ייטב לב", שכיון שמשה רבנו מוציא מגלות מצרים דור שעבדו עבודה זרה, ותמלא הארץ אותם, וכמ"ש במדרש פ' שמות שהיו הולכים לבתי תיאטראות. אמנם אעפ"כ הקב"ה מעיד עליהם שלא שלטו בהם המצריים ולא התבוללו בין הגויים. זה עצמו היה הבירור הקשה, גוי מקרב גוי, שהלכו לבתי תיאטראות ואעפ"כ שמרו על השם והלבוש והלשון, וחוק לא הפרו, גן נעול אחותי כלה. אמנם עכ"ז היו חטאים ופשעים שעבדו לאלהי מצרים. ואמר הקב"ה למשה רבנו, לך אמור להם שיניחו מעשיהם הרעים ויעזבו אליליהם. ובא משה רבנו למחנה ישראל להשיבם בתשובה. אמרו לו בני ישראל, אתה משה הצדיק, נולדת מעמרם שמת בעטיו של נחש, מה יש לך שייכות לענין עבירות, האם יש לך מושג מהחטא, הרי אינך שומע שיר כסילים, אין לך השגה מהו היצר הרע. מה עשה משה רבנו, אמר להם 'כמוני כמוכם', חטאתי, ודברתי להקב"ה דיבורים אשר לא כדת והקב"ה העניש אותי והוכיח אותי בדברים קשים על שהקשיתי לומר 'למה הרעותה לעם הזה'. עלי לשוב בתשובה, הבה נשוב בתשובה ביחד.

'וידבר משה כן אל בני ישראל' אך למעשה, 'ולא שמעו אל משה', לא נכנסו דבריו באזניהם. הם צחקו על ה'עבירה' של משה. איזה חטא הוא זה, לא רצו להכיר שהצדיק הקדוש חטא בדיבור כזה. תביא משהו יותר עסיסי. זה לא נקרא חטא כלל. אבל באמת לפי מדרגתו הרי נענש ממש כמו החטא של המרגלים שלא נכנסו לארץ ישראל, כך גם הוא נענש על הדיבור הזה, שלא יכנס לארץ. כי 'לפי גמלא שיחנא', כפי גודל מדרגת משה, נענש על הדיבור הזה בעונש קשה מאד. ופי' הייטב לב עה"פ 'וישב משה אל השם ויאמר למה הרעותה', יש לדרוש כמו 'וישב ראובן אל הבור', ששב בתשובה, שב לשקו ותעניתו, כך נאמר לגבי משה ששב בתשובה, אע"פ שזה כתוב קודם ה'חטא', ואיך שייך לשוב בתשובה לפני החטא? אלא שכשהצדיק 'חוטא' בשביל להשיב את ישראל בתשובה, שייך באמת שישוב בתשובה עוד לפני שהוא 'חוטא'... להקדים רפואה למכה. וכן לגבי דוד המלך יכולים לכתוב 'וישב דוד אל ה' וירא והנה בת שבע' וכו'. משה רבנו שב בתשובה תוך כדי דיבור, ותיכף נאמר לו 'אני הויה' מדות הרחמים לקבל תשובתו.

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

שו"ת חורף הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שאיבת חלב אם בשבת קודש

שואל אבישי קרונגברג-כ"ץ, בני ברק: אשתי לאחר לידה בשעה טובה ומוצלחת, וב"ה מניקה את התינוק הקטן. בימות החול - פעמים שמשום סיבות כאלו ואחרות היא משתמשת במשאבת חלב חשמלית כדי לשאוב את החלב, אולם כעת אנו שואלים מה יהיה אם היא תצטרך לשאוב את החלב בשבת? חשבנו לקנות לצורך זה, משאבת חלב ידנית ולא חשמלית. האם אכן מותר להשתמש בשבת במשאבת חלב ידנית?

תשובה: יש לדעת שהשימוש במשאבת חלב חשמלית בשבת אינו כרוך רק בשאלת הפעלת המתג החשמלי בשבת, אלא גם בעצם פעולת השאיבה עצמה שהיא מלאכת 'מפרק' - תולדה של מלאכת 'דש' - האסורה בשבת מהתורה.

ולכן גם כאשר מדובר על משאבה ידנית יש בשימוש בה בשבת משום עשיית מלאכה דאורייתא, על אף שאין היא חשמלית, שעצם פעולת השאיבה לכשעצמה אסורה וכאמור לעיל.

אולם באופן וחלב האם הוא מזונו **היחיד**[א] של התינוק ואין אפשרות להשיג לו חלב זה אלא אם כן האם תשאב עבורו חלב בשבת קודש, הרי שיש להתיר את הדבר מדין 'פיקוח נפש', שהרי להשאיר תינוק קטן ללא מזון למשך השבת זו שאלה של סיכון חייו[ב].

אולם יש לשוב ולהדגיש שכל זה מדובר באופן שאי אפשר להשיג לו את מזונו - חלב האם - ללא שאיבה בשבת, שאילו יכול הוא לינוק כדרכו, אין היתר לשאוב עבורו, שהרי היניקה עצמה אינה כרוכה במלאכה האסורה בשבת[ג] ומדוע נחלל שבת לחינם אחר שיכול התינוק לינוק בעצמו? ועוד שגם אם התינוק אינו יכול לינוק בעצמו מכל סיבה שהיא, בין מצד התינוק ובין מצד האם, מכל מקום אילו יודעים אנו על מצב זה עוד קודם השבת[ד], צריכים אנו להתכונן לכך עוד קודם השבת ולהשתדל לשאוב עבורו בימות החול את כמות החלב שיזקק לה בשבת עצמה.

אך כאשר התינוק אינו יכול לינוק, ולא הצלחנו להתכונן לכך מבעוד מועד, וכרגע הדרך היחידה לאפשר לו את מזונו - חלב האם - הוא על ידי שאיבה, רשאים אנו לשאוב עבורו את החלב בשבת שכאמור זה עניין של חשש 'פיקוח נפש', ולכן ניתן להשתמש לצורך כך בין במשאבה חשמלית ובין במשאבה ידנית.

האם להעדיף משאבה ידנית או משאבה חשמלית?

אלא שצריכים אנו לברר במידה ועומדות לרשותנו גם משאבה חשמלית וגם משאבה ידנית, באיזו משאבה עדיף להשתמש, שהרי גם במקרה של פיקוח נפש, מצווים אנו למעט במלאכות עד כמה שאפשר מדין 'מאכילין אותו הקל הקל תחילה'[ה], ומעתה יש לברר באיזו משאבה נוכל למעט בחילול השבת.

והנה ראיתי בספר שמירת שבת כהלכתה[ו] שסבר שעדיף להשתמש במשאבה חשמלית מאשר להשתמש במשאבה ידנית, כי במשאבה ידנית כל לחיצה היא מלאכה בפני עצמה, מה שאין כן במשאבה חשמלית.

אמנם לענ"ד יש מקום לפקפק מעט במסקנה זו, שהרי ידועים דברי החזון איש שכתב[ז] אודות מי שחורש את האדמה במכונה שנעה על ידי כוח הקיטור או על ידי חשמל, והאדם מכוון אותה לפי תלמי השדה, חייב האדם משום חורש, אף אם אין כוח האדם בעצם החרישה, שהרי המכונה היא כלי האומנות של האדם, ועמידת המכונה על השדה וכיוון הפרקים על מכונם לצורך החרישה זהו מלאכת חרישה וחייב עליה חטאת, עכת"ד החזון איש, ונראה מדבריו שכל חרישה וחרישה מתייחסת אל האדם העומד על המכונה ואין זה מלאכה חד פעמית מאור והעומד על גבי המכונה ממשיך ומתעסק עמה כל זמן מלאכת החרישה, ואם כן הוא הדין לנידון דידן מאחר ומכונת השאיבה היא ככלי ביד האם, והיא מכוונת אותה אל גופה ואף ממשיכה להחזיק בה כל זמן השאיבה, הרי שיש כאן פעולת שאיבה שנעשית על ידי האם, וכל פעם שהמכונה מפעילה כוח יניקה כדי לשאוב את החלב הרי שיש כאן פעולה חדשה ונוספת המתייחסת לאם, שהרי ממשיכה היא להחזיק את המכונה בידיה כל זמן השאיבה, ומפעילה כוח מסויים בידיה כדי ללחוץ את המכונה אל גופה[ח].

ואם כנים הדברים, נמצא שבמשאבה חשמלית מעבר למספר המלאכות (של מלאכת מפרק) כמספר פעולות השאיבה, יש גם מלאכה בעצם הפעלת המשאבה[ט], מה שאין כן במשאבה ידנית שאין בה מלאכה מצד יצירת המעגל החשמלי ואם כן אדרבה עדיף להשתמש במשאבה הידנית.

ואכן מצאתי בספר ארחות שבת[י] שכתב שעדיף להשתמש במשאבה הידנית כדי למעט במלאכות, וזה לא כמו שכתב בספר שמירת כהלכתה המובא לעיל.

אולם אם מדובר באופן שהמשאבה החשמלית מחוברת לשעון שבת אשר יפעיל אותה מבלי התערבות יד אדם במהלך השבת, נמצא שבאופן זה המשאבה החשמלית והמשאבה הידנית שוות - ואין עדיפות לאחת על השנייה.

אך זאת יש לברר שמא כוח היניקה של אחת המשאבות יותר חזק ואז יהיה אפשר להשלים את כמות החלב הנצרכת בפחות מלאכות, ולדוגמא, אם זקוקים אנו כעת ל-60 מ"ל חלב עבור התינוק, ובמכונת השאיבה החשמלית כל יניקה יש בכוחה לשאוב כ-10 מ"ל של חלב, ואילו במשאבה הידנית יש בכוחה של כל יניקה לשאוב רק כ-5 מ"ל של חלב, אם כן במשאבה החשמלית נוכל להשלים את המשימה ב-6 מלאכות ואילו במשאבה הידנית נטצרך לפעול כ-12 מלאכות, ואו אז וודאי שעדיף להשתמש במשאבה החשמלית[יא].

אמנם נראה שאם האישה לאחר שהיא מצמידה את המכונה לגופה היא נעזרת בחוט גומי כדי להצמיד את המכונה אל מקומה הנכון,

ומעתה והלאה המכונה שואבת מאליה, ללא התערבות יד אדם, וללא שהאישה משתמשת בכוחה כדי להצמיד את המשאבה, הרי שבאופן זה אכן אין כל שאיבה ושאיבה מתייחסת אל האישה, אלא רק השאיבות הראשונות בעוד ידיה של האישה עדיין לא הסתלקו מן האחיזה, וממילא יהיה עדיף באופן זה להשתמש במכונה החשמלית.

שאיבה שלא לצורך התינוק

והנה כאשר אין מדובר בשאיבה של החלב לצורך התינוק[יג], אלא מחמת הצער שיש לאישה מעודף החלב, או כדי לשמור על כושר ההנקה[יד], או אז אין היתר לשאוב את החלב לתוך כלי קיבול, שהרי אין בזה שאלה של 'פיקוח נפש' ומשום צער גרידא לא נוכל להתיר עשיית מלאכה מהתורה, ולכן יש באופן כזה לשאוב את החלב באופן שנשפך אל הקרקע, ובאופן זה הוי 'מלאכה שאינה צריכה לגופה' ועוד שלדעת חלק מהראשונים 'סחיטה לאיבוד' אין בה משום מלאכה, ומשום כך יש להתיר[טו].

וכבר נתנו בזה עצה שימושית, כאשר אין זה כל כך מעשי לשאוב את החלב באופן שנשפך לקרקע, אפשר להניח בתחתית כלי הקיבול (הבקבוק) של המשאבה חומר פוגם כגון סבון כלים וכדומה, ואז כל החלב שיישאב יהיה נחשב כהולך לאיבוד וכנ"ל[טז].

ובאופן זה אם מדובר במשאבה חשמלית יש לדעת שאין היתר להפעיל אותה בשבת לשם כך, משום שעצם ההפעלה כרוכה במלאכה ואין להתירה אלא במקום פיקוח נפש וכדלעיל.

ויש להסתפק באופנים הללו - כאשר שואב לאיבוד - האם יש להעדיף את השימוש במשאבה אשר יש בה מיעוט מלאכות (לפי הכללים שהתבארו לעיל) שלכאורה ניתן לומר שהרי עד כמה שאנו סומכים על שיטות הראשונים הנוקטים ש'סחיטה לאיבוד' - לא שמיה סחיטה, אם כן אין כלל מלאכה, ומה יש עניין למעט בפעולות אם פעולות אלו אינן נחשבות 'מלאכות'?

אך יותר נראה לומר שענייין זה של 'סחיטה לאיבוד' שנוי במחלוקת ראשונים, ואין אנו מתירים זאת בשופי אלא רק במקום צער ובצירוף זה שהוא 'מלאכה שאינה צריכה לגופה', גם באופנים אלו ראוי לבחור במשאבה אשר יש בה מיעוט מלאכות לפי המבואר לעיל[טז].

א - גם אם התינוק כבר התחיל לקבל מזונות אחרים מלבד חלב, מכל מקום אם מזונו העיקרי הוא מחלב אם, מניעת חלב זה ממנו יכולה להיות בגדר של פיקוח נפש עיין להלן בהערה הבאה.

ב - עיין חזו"א או"ח סימן נ"ט אות ג' שמניעת מזון מתינוק (עד כבן שנתיים - שלוש) לזמן מרובה הוא חשש סכנה ועיין שם באות ד' מה שכתב שכל שינוי בתזונת התינוק יכול לגרום לחלאים, ולכן תינוק שלא הורגל כלל לקבל תחליפי חלב המצויים כיום בשוק, וחלב אם הוא מזונו העיקרי, יש להתיר לשאוב עבורו בשבת משום חשש פיקוח נפש, אולם עיין שם בהמשך דברי החזו"א שמי שבוטח בה' ומיקל בדבר אין מזניחין אותו, והיינו שיש כאן גדר מיוחד בפיקוח נפש, שבדרך כלל הנמנע ואינו מחלל את השבת במקום פיקוח נפש גוערים בו והרי הוא שופך דמים, אולם בנידון דידן אחר שאין הפיקוח נפש הוא מוכרח וקרוב, אזי על אף שאכן מותר גם בכה"ג לחלל את השבת, מכל מקום מאחר והוא חשש יחסית רחוק, המיקל בדבר אין מזניחין אותו.
אולם אם מדובר בתינוק שגם בשגרה מקבל מידי פעם תחליפי חלב (כהשלמה לחלב האם) נראה שוודאי שאין להתיר עבורו חילול שבת, ויאכילו אותו מתחליפי החלב וכהרגלם בימות החול.

ג - עיין ספר שש"כ פרק ל"ו הערה ס"ז, וע"ע במש"כ בחלק א' סימן ל"ד הערה ט'.

ד - עיין בספר שש"כ פרק ל"ב סעיף ל"ד.

ה - עיין שולחן ערוך או"ח סימן שכ"ח סעיף ט"ז ושם סעיף י"ד ובמשנה ברורה שם, ועיין עוד שם סעיף י"ב, מ"ב ס"ק ל"ה, ונראה שבנד"ד יש מקום לומר שכו"ע יודו לזה שאחר שהוא חשש יחסית רחוק של פיקו"נ וכדלעיל הערה ב' הרי זה דומה ליולדת - עיין מ"ב סימן ש"ל ס"ק ה'.

ו - פרק ל"ו הערה ס"ג (הן אמת שכתב זאת ביחס לחליבה לאיבוד במקום שמצטערת מעודף החלב ובאופן שהמכונה מופעלת על ידי שעון שבת, אך לכאורה ה"ה לחליבה שלא לאיבוד במקום פיקוח נפש אף אם משום כך צריך להפעיל את המכונה בשבת שהרי סו"ס יש כאן מיעוט במלאכות ודו"ק).

ז - חזו"א חושן משפט ליקוטים סוף סימן כ"ג.

ח - אמנם יש מקום לחלק בין הנידונים, מאחר ובמכונת חרישה האדם היושב על המכונה מכוון אותה אנה ואנה כל משך החרישה, משא"כ במשאבה חשמלית שאינה צריכה כיוון מחודש כל הזמן ואחיזתה היא רק כדי שלא תתרפה האחיזה, אך לא ברירא שחילוק זה אכן מחלק, ובלא"ה באנו לסוגיא דמצמצם, וי"ע (ואין לחבר זאת למח' המג"א והאבן העוזר לגבי הנחת עלוקה המוצצת דם על גוף האדם בשבת [עיין מ"ב לסימן שכ"ח ס"ק קמ"ז) דהנה השאיבה הראשונית הנעשית על ידי המכונה וודאי שהיא בכלל מלאכה דאורייתא, וכל נידוננו הוא האם המשך השאיבות נחשבות שנעשות מאליהן או שכל שאיבה ושאיבה מתייחסת לאישה מאחר והיא עדיין אוחזת את המשאבה בידיה).

ט - וכבר דנו רבות פוסקי זממנו באריכות בזהות המלאכה ביצירת מעגל חשמלי בשבת ואכמ"ל.

י - חלק א' פרק ד' סעיף ל"ח.

יא - בכה"ג עדיף להשתמש במשאבה החשמלית גם אם אין היא מכוונת לעבוד על ידי שעון שבת ונצטרך להפעיל את המשאבה בשבת עצמה על ידי פעולת האדם, מ"מ עדיין יש מיעוט מלאכות בשימוש במשאבה זו מאשר המשאבה הידנית.
ודע שאין נפ"מ אם במכונה אחת בכל שאיבה יוצאת כמות חלב שהיא 'פחות מכשיעור' (שיעור מלאכת מפרק בשבת הוא 'גרוגרת' ועיין בספר שש"כ פרק ל"ו הערה ס"ז שהוא בערך כפית קטנה וחצי) ובמכונה אחרת בכל שאיבה יוצאת כמות חלב שהיא יותר מכשיעור, וזאת משום שכל כמות החלב שנשאבת באותה שבת מצטרפת ביחד, ואין זה כמו שיעורי אכילה של פחות מכשיעור ביום כיפור, שאם שהה זמן של 'כדי אכילת פרס' בין אכילה לאכילה אין האכילות מצטרפות - עיין בספר שש"כ בתחילתו בכללי מלאכות שבת פרק א' סעיף כ"ד הערה צ"ז (אלא"כ בין שאיבה לשאיבה מאבד את כמות החלב שכבר נחלבה עיין שם ובפרק ל"ו סעיף כ"א ובהערות ס"ד וס"ז).

יב - או משום שלתינוק יש מספיק חלב שאוב, או שהוא ניזון ממאכלים אחרים / תחליפים וכן כל כה"ג.

יג - ראה בספר שש"כ פרק ל"ו סעיף כ"א והערה ס"ה.

יד - עיין רמב"ן ור"ן למסכת שבת דף קי"א, ותוס' כתובות דף ו' ע"א ד"ה קהאי מסוכרייתא דנזייתא' בשם רבינו תם, ועיין שו"ע או"ח סימן ש"ל סעיף ח' ובמ"ב שם ס"ק ל"ב.

טו - ועיין בספר שש"כ פרק ל"ו סעיף כ"א שאם אין לה חומר פוגם יכולה לשאוב כמות קטנה, לשפוך את החלב שנאסף, ואז תמשיך בשאיבת כמות קטנה נוספת, ועיין שם בהערה ס"ד (ומקור הדברים בשו"ת אבני נזר או"ח סימן מ"ז וקצות השלחן סימן קל"ח בבדי השלחן ס"ק ל').
ודע שלדעת התוספת שבת (מובא בשער הציון לסימן שכ"ח אות פ"א) שחליבת חלב אם ביד בשבת הוי מפרק כלאחר יד, יש להעדיף היכא דאפשר - חליבה ביד (הן ביחס לנידון הפיקוח נפש והן ביחס לנידון חליבה לאיבוד משום צער) ואף אם מספר המלאכות 'יהיה רב יותר', אולם דעת הלבוש שגם בכה"ג הוי מלאכה כדרכה וכן נוקט המשנה ברורה שם, ועיין בשו"ת שבט הלוי חלק ז' סימן צ"ט וחלק ח' סימן פ"א.

טז - וכן מבואר בספר שש"כ פרק ל"ו הערה ס"ג.

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

גזירה או בחירה

/ ישיבת קרני שומרון

"וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה"

דרך יהודים מאמינים לראות בכל הקורה להם את יד ה'. צרה הבאה על האדם אומר הוא לעצמו(ברכות דף ה.) "אם רואה אדם שיסורין באין עליו - יפשפש במעשיו", שנאמר +איכה ג'+ נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד ה'" ואם ביחיד כ"ש על הציבור. על רקע צורת חשיבה כזו, לצערנו, פורצות מידי פעם שערוריות. לחלק מהן יש הצדקה אולם חלק מהן נובעות מחוסר יכולת להיכנס "לראש" הזה שאותו מבטא מאמר חז"ל האמור לעיל.

למשל, בקשר לשואה. ישנם המנסים למצוא פשר לשואה ולהבין למה היה הסתר פנים כ"כ גדול על עם ישראל. ההסברים, בדרך כלל, יובילו לחשיבה שהשואה הייתה רצון ה', וממילא הנאצים הם כאילו שליחיו של הקב"ה לבצע את רצונו.

כל פעם שהסבר כזה עולה, פרוי יהודה באואר, אחד מגדולי חוקרי השואה בדורנו, יוצא בקול זעקה, היתכן? אם הקב"ה הוא האחראי מה לנו כי נלין על הנאצים? והרי הם בס"ה שלוחיו של הקב"ה לבצע את משימתו... האמת, שבשאלה זו כבר קדמוהו הראשונים.

בברית בין הבתרים נאמר לאברהם: "וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה". נבואה זו מתקיימת בגלות מצרים. ישראל יוצאים ממצרים ברכוש גדול ואילו המצרים נענשים קשות על השעבוד.

הרמב"ם בהלכות תשובה פ"ו ה"ה שואל את שאלתו של פרוי באואר אבל בסגנון וצורה אחרת: מדוע נענשו מצרים והרי הגזירה האלוקית ועבדום ועינום כפתה עליהם לבצע את מה שביצעו, ויש בכך שלילת הבחירה החופשית, ואם לא מבחירתם עשו את מה שעשו מדוע יענשו?

גלות מצרים ושואה זה היינו הך. כל מי שמצדיק עליו את הדין בשואה ומקבל הטענה שכך רצה הי וכך נגזר מלפניו, משחרר לכאורה את הגרמנים מאשמה וממילא מעונש.

כך גם בצרות פרטיות של האדם. אדם שיסורין באו עליו כתוצאה מרשעות של השני ומפשפש במעשיו ואומר אני אשם, מעביר את האחריות לעצמו ומשחרר את הרשע. היתכן?

תשובות רבות ניתנו לשאלה זו, ואני רוצה להתייחס לתשובה אחת (מתוך שתיים) שניתנה ע"י הרמב"ן בראשית פרק טו פסי י"ד.... "ודע והבן כי האיש שנכתב ונחתם בראש השנה להריגה לא ינקה הליסטים ההורג אותו בעבור שעשה מה שנגזר עליו, הוא רשע בעונו ימות ודמו מיד הרוצח יבוקש:

אבל כאשר תצא הגזירה על פי נביא, יש בעושה אותה דינים, כי אם שמע אותה ורצה לעשות רצון בוראו כנגזר אין עליו חטא אבל יש לו זכות בו, כאשר אמר ביהוא (מ"ב י' ל) יען אשר הטיבות לעשות הישר בעיני ככל אשר בלבבי עשית לבית אחאב בנים רבעים ישבו לך על כסא ישראל. אבל אם שמע המצוה והרג אותו לשנאה או לשלול אותו, יש עליו העונש כי הוא לחטא נתכוון, ועבירה הוא לו:

.....והנה נבוכדראצר שמע כי הנביאים פה אחד קוראים אותו להחריב ירושלים, והוא וכל עמו נצטוו על כך מפי הנביא, כמו שכתוב (ירמיה כה ט) הנני שולח לך ולקחתי את כל משפחות צפון נאם ה' ואל נבוכדראצר מלך בבל עבדי והביאותים על הארץ הזאת ועל יושביה והחרמתים, וכתיב (שם לב כח) הנני נותן את העיר הזאת ביד הכשדים וביד נבוכדראצר מלך בבל והציתו את העיר באש. ואף על בית המקדש עצמו אמר (שם כו ו) ונתתי את הבית הזה כשילה. והם יודעים כי מצות השם היא, כמו שאמר נבוזראדן לירמיהו (שם מ ב) הי אלהיך דבר את הרעה הזאת אל המקום הזה ויבא ויעש הי כאשר דבר כי חטאתם להי', ואף על פי כן נענשו הכשדים כולם בסוף.

והיה זה מפני שני טעמים, האחד שגם הוא נתכוון להשמיד כל הארץ להגדיל ממשלתו, כמו שכתוב: (ישעיה יג יא) והשבתי גאון זדים וגאות עריצים אשפיל, וכתיב (שם יד יג) ואתה אמרת בלבבך השמים אעלה וגו', וכתוב אעלה על במתי עב אדמה לעליון, וכתיב באומתו (שם מז ח) האומרת בלבבה אני ואפסי עוד. ואמר בו חבקוק (חבקוק ב ט) הוי בוצע בצע רע לביתו לשום במרום קנו וגו', והנה זה כענשו של סנחריב, ולכך אמר הכתוב (ירמיה נ יח): לכן כה אמר הי הנני פוקד אל מלך בבל ואל ארצו כאשר פקדתי על מלך אשור:....

כלומר, יש הבדל בין היודע את צווי הי ועושה זאת כדי לקיים רצון הי ואת השליחות שהוטלה עליו לבין מי שעושה זאת מרשעתו ולא כדי לקיים רצון הי.

הסבר העניין: יש מעשים בהם המעשה עצמו יש לו ערך והוא חשוב ולכן גם אם לא התכוונת את הכוונה הראויה, יש לך מצווה. כל מעשה טוב הוא מעשה טוב בין אם התכוונת בין אם לא התכוונת. (הכוונה כמובן מוסיפה לאיכות המעשה.) אבל, ישנם מעשים שבהם הכוונה משנה את מהות המעשה. אם התכוונת טוב הרי הוא מעשה נכון וטוב ואם התכוונת לרעה הרי המעשה יחשב לרע.

תליין המוציא להורג רוצח אכזרי בצווי בית המשפט לא יחשב רוצח. אולם אם אותו תליין יתפוס בפינת הרחוב את אותו רוצח ויהרגהו לשם שוד הוא עצמו ייהפך לרוצח.

מה ההבדל? הכוונה במעשה.

מכאן למצרים ולנאצים. הם לא עשו את מה שעשו בשליחות הי ולא כדי לקיים את רצונו. גם אם זה מה שרצה הקב"ה שיקרה זה לא הופך את המעשה בעצמותו למעשה כשר. רצח ואכזריות הם דברים רעים בעצמותם. על כן הם ייחשבו רוצחים אכזריים ודינם מוות. לו היו עושים זאת לשם שמים וכדי לקיים את רצון הי שנמסר להם על ידי נביא התמונה הייתה משתנה. אז היו כתליין שמקיים רצון הי בהוציאו להורג את הנדון.

לעיקרון זה יש גם ביטוי הלכתי. בשמירת שבת כהלכתה פרק מ"א הערה פ"ד (פ"ט בהוצאה החדשה) מביא בשם הרש"ז אוירבאך שאם הדליקו פנס לצורך פיקוח נפש ובסופו של דבר לא נזקקו לאורו של הפנס. מבחינת המעשה נשארנו עם חילול שבת ללא הצלה. האם המדליק יחשב כמחלל שבת?

אומר הרש"ז אוירבאך הדבר תלוי, אם המדליק כיוון בעשייתו "אני מחלל שבת אבל כדי לקיים הצלת נפש הותר לי חילול שבת זה, אז גם אם התברר שלא היה צורך במעשהו כיוון שעשה לשם פקוח נפש בהיתר עשה. אבל אם הוא עבריין שמזלזל באיסורי שבת וכשהדליק הפנס לא הוטרד מחילול שבת ולא כיוון להיתר פקוח נפש, ייחשב כעבריין שהרי הדליק מתוך זלזול בקדושת שבת. אם בפועל היה מציל הרי איגלאי מילתא שעסק בהצלת נפש ואז המעשה מצד עצמותו לא נחשב כחילול שבת.

הוא העיקרון שאמרנו: יש מעשה שגם אם לא התכוון נכון יש לו את ערכו. אם בפועל חילל שבת לצורך הצלה והציל, ואת חילול שבת עשה מתוך אדישות לשבת, לא יחשב לו כעבירה. אבל אם בפועל חילול השבת לא עזר לפיקוח הנפש, המעשה כשלעצמו אין לו ערך, שהרי לא הציל, ונשארנו רק עם חילול השבת. במקרה כזה הכוונה תקבע אי הווי חילול שבת או לא. אם התכוון להדליק רק משום פיקוח הנפש, לא עבר על חילול שבת כי כוונתו הייתה למצוות הצלה. אבל אם הדלקת הפנס נעשתה כי לא מפריע לו לחלל שבת ובפועל גם לא הציל לא ינצל מחילול השבת שהרי את חילול השבת עשה מתוך אדישות לאיסור. ■

סיפור לשבת

...״אל ימנע עצמו מן הרחמים״

/ הרה״ח ר׳ יצחק ברבר הי״ו

שיעוריו המופלאים של הרה"צ ר' יהודה יוספי שליט"א מגיד מישרים בבני ברק, אינם זקוקים לפרסום. מאות רבות של אנשים יושבים בדממה פעורי פה ומאזינים לדרשותיו, בהם הוא משלב פרשת שבוע, אקטואליה,מוסר, וסיפורים מהחיים. מאחורי בית הכנסת הגדול של בני ברק עומד לו בית כנסת מדהים ומפואר ביופיו, שהקימו עולי משהד, קהילה מיוצאי אירן, שמתפללים עלו לישראל לפני שנים רבות. ביום חמישי בערב יש לרב יוספי קביעות במסירת שיעור על פרשת השבוע, אליו מגיעים אף ממרחקים כדי להתחמם ולטעום מדבשה של תורה.

אורן, בחור צעיר, שסיים זה עתה צבא, מלח הארץ, החל לאחרונה להצטרף לעולמם של בעלי התשובה כשהוא מתחזק בקיום תורה ומצוות. בין הדברים עליהם הקפיד אורן, היה, להגיע לשיעורו השבועי של הרב יוספי. שיעורים אלה הם שעיצבו את אישיותו, ונסכו בו הרבה עוז ועוצמה להמשיך לעלות ולהתעלות בתורה ויראת שמים.

לאורן חבר נעורים נועם שמו. הרבה שיחות נפש היו לשני החברים על הדרך החדשה בה בחר אורן שחזר בתשובה. נועם לא היה מוכן אף לחשוב על צעד שכזה, וכל מאמציו של אורן לשכנע את חברו עלו בתוהו. יום אחד, אחרי שיחה ארוכה, הסכים נועם לבוא לשמוע הרצאה של הרב יוספי על פרשת השבוע. אורן שמח מאד וקיווה שהשיעור יחולל מהפך בחברו נועם ואולי ע"י זה יתחיל להתקרב מעט לאמונה וליהדות.

דרשת הרב עסקה בדברי המדרש, שמשה רבנו ראה מצרי מכה עברי וטמנו בחול, וכשנודע זאת לפרעה_ ציווה להרוג את משה. ברם, כשהניפו את החרב על צווארו הפך צווארו לשיש. החרב נשברה ומשה נמלט מארמון פרעה וברח למדיין.

וכאן מתוך התלהבות עצומה, קישר זאת הרב בדרשתו עם דברי הגמרא "אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים". מעניין, שככל שאורן קיבל חיזוק מדרשתו של הרב, הרי נועם היה בצד השני של המתרס, וכשהרב הזכיר את הגמרא "אפילו חרב חדה..." היה זה עבורו יותר מידי, הוא גיחך בקול רם ושאל "בשביל מה באתי לכאן? לשמוע אגדות על צוואר שנהפך לשיש?"...

הוא קם ממקומו, ובעזות מופגנת יצא מבית הכנסת שהיה מלא בקהל שומעים שהופתעו מתעוזתו. הרב יוספי ואורן הביטו על נועם בצער על שלא השכיל להמתין מעט ולהאזין לכל הדרשה עם דברי החיזוק והמוסר שהיו כלולים במאמר המופלא "אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מוהרחמים".השיעור נמשך כרגיל, אורן יצא מאד מחוזק מאותה דרשה, אך עבור נועם הייתה זו סיבה לנתק קשריו עם אורן. "הדרך הזו אינה בשבילי ולא בשביל הצוואר שלי" אמר , ובזה הסתיים הקשר רב השנים בין השניים.

חלפו כשנתיים. באחד מימי חמישי בלילה בסיום דרשת הרב, עמד בפתח בחור חמד, כיפה שחורה מכסה את ראשו, עם זקנקן קטן שהחל לצמוח, ופאות מאחורי אזניו, ולבוש כבחור ישיבה לכל דבר, ועל פניו ניכרת היראת שמים שבו. "האם כבוד הרב זוכר אותי?" שאל הבחור במבוכה. הרב ניסה להיזכר אך לא הצליח. "לא, אני לא זוכר..." הודה. "אני הבחור נועם שלעג על הדרשה של הרב פה לפני כשנתיים. הרב דיבר על צווארו של משה רבנו שהפך לשיש..." "הא, כן, עכשיו אני

המשך בעמוד הבא...

נזכר" אמר הרב. "היית פה עם חבר שלך אורן שעד היום הוא דואג לא להחסיר אף שיעור". "מה עבר עליך מאז ועד עתה?" שאל הרב בסקרנות. וזאת סיפר:

"זמן מה לאחר שעזבתי את השיעור החלטתי לעזוב את הארץ כדי לנסות את מזלי בחו"ל. טסתי למזרח הרחוק ומשם הגעתי ליפן. רציתי להרוויח כסף מהר ובגדול. איכשהוא נכנסתי לעסקים עם המאפיה היפנית שנקראת בשם "היאקוזה". לאחר תקופה הייתי במעמד טוב. הרווחים זרמו כמים, והכול היה ורוד, עד שבלי מחשבה עשיתי טעות חמורה, ובמקום להתוודות לשלם קנס ולהמשיך הלאה, החלטתי להערים עליהם עם כל מיני קומבינות וקבלות מפוברקות. בהתחלה זה הצליח, אך בסופו של דבר הם עלו עלי ועל מעשי. מבחינתם זו עבירה חמורה ביותר. נאמנות ויושר עומד אצלם מעל הכול. יום אחד נחטפתי ע"י שני אנשים שלקחו אותי למקום מסתור בבית מסוים, שהיה מוקף ביער עצים גדול. שם נעשה לי משפט שדה, ולאחר שעלו כל הטענות והמסמכים, פסקו השופטים פה אחד להוציא אותי להורג בחרב סמוראית חדה ומפחידה. רק משמיעת פסק הדין הזדעזע כל גופי ולא פסקתי מלרעוד. ביצוע גזר הדין נקבע לעשרים וארבע שעות לאחר החתימה של ראש "היאקוזה" המאשר את פסק הדין. השכיבו אותי על מיטה מיוחדת צרה וארוכה, ואת גופי קשרו היטב לקראת ההוצאה להורג בחרב הסמוראית. "מה עובר על אדם בראש ברגעים הרי גורל אלו?" המשיך נועם לספר, "כששכבתי שם חסר אונים קשור ועקוד כצאן לטבח, נזכרתי לפתע בשיעור ששמעתי מהרב, משפט שנחקק בראשי: "אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים". ברגע שנזכרתי בזה פרצתי בבכי, קראתי בקול לבורא עולם: הנה חרב מונחת ליד צווארי, אנא הוציאני מכאן ברחמיך המרובים, התחננתי ובכיתי כשכולי מאמין שיש ביכולת בורא עולם להצילני, על אף שלא ראיתי על פי דרך הטבע אפשרות כל שהיא להצלה.

לחדר נכנס יפני, פניו עטופים בצעיף אדום ורק שתי עיניים נוצצות מביטות מבעד לצעיף, הוא ניגש לקצה החדר, הרים בשתי ידיו את החרב הכבדה והתקרב אלי. עצמתי את עיני והמתנתי לסופי... באותו רגע נשמע קול דק שבקע מקצה החדר, אישה יפנית נכנסה וכשראתה את מי עומדים להוציא להורג זעקה "מה קרה לכם, מה פתאום מוציאים אדם זה להורג? הרי הוא הציל את חיי ואת חיי ילדיי!". כעבור רגעים ספורים התברר שמדובר באשתו של ראש היאקוזה, שחתימתו אישרה את ההוצאה להורג. הבעל ניסה לברר על מה אשתו מדברת, והיא הזכירה לו כי לפני חמש שנים הייתה רעידת אדמה גדולה בעירם, ובחור זה הציל בחירוף נפש את חייה וחיי ילדיה.

אני מביט בה מזווית עיני כשראשי עקוד ולא מאמין למשמע אזני. ראש המאפיה התייעץ עם אשתו ולבסוף אמר שלפי חוקי המאפיה יש להכיר טובה למי שהציל אחד מאנשיהם. הנס הגדול הוא שכל זמן שהותו של נועם ביפן לא עלה על שנתיים וחצי, רק שבעיני היפנים כל היהודים שווים בפרצופיהם. זו הייתה הטעות שלה וחשבה שזה אני שהציל את חייה.

"חייך נתנו לך לשלל" קרא אלי ראש המאפיה. "פתחו לי את הקשרים ואמרו לי שאני משוחרר. אך יעצו לי לבל אעשה יותר עסקים ביפן ושאשוב מהיכן שבאתי".

למחרת טס נועם לישראל, ומה שעבר עליו לא נמחק. החרדה והפחדים לא עזבוהו, והוא החליט להשקיע ראשו ביגיעה בלימוד תורה, הוא האמין שזה יביא מזור ומרפא לכל אשר עבר. נועם נכנס לישיבה לבעלי תשובה בירושלים והחל לעלות במעלות התורה והיראה. עתה כעבור מספר חודשים בא לבקר את הרב ולהתנצל בפניו על התנהגותו המעליבה בעבר. הרב יוספי היה נפעם ונרגש מאד מהסיפור ששמע. ונועם סיים ואמר "איך שלא יהיה, חיי ניתנו לי במתנה בזכות המדרש שהרב הביא, שגם כשחרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל יתייאש מן הרחמים". "אני הגבר ראיתי את החרב ליד צווארי. לא התייאשתי מהרחמים ונעניתי בדרך מופלאה".

שביבים / שאול שיף

האם מכת הארבה הייתה גם ביום השבת

/ הרה"ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א

בפרשתנו פרשת בא כתוב, ויעל הארבה על כל ארץ מצרים, וינח בכל גבול מצרים. (שמות י', י"ד)

וכתב "בעל הטורים": "וינח" - ב' במסורה, וינח בכל גבול מצרים, וינח ביום השביעי, מלמד שנח הארבה בשבת וכו', אפילו אם נח הארבה בכל הגבול, אעפ"כ וינח ביום השביעי.

והעיר על זה בקובץ "עיון הפרשה" שיש להבין, מהו לשון קרא "וינח" גבי הארבה, הלא מניעת אכילה לא שייך ליחשב "מנוחה", כדכתבו התוס' (שבת דף קכ"ב ע"א ד"ה מעמיד, ועיין רש"י להלן כ"ג, י"ב). בקרא "למען ינוח שורך וחמורך", שאינו מניחו מלתלוש ולאכול, כיון שמניעת אכילה אינה מנוחה, אלא צער.

עוד צריך ביאור מה טעם דוקא במכת ארבה מצינו שהייתה מנוחה למצרים מן המכה ביום השבת, מה שלא מצינו בשאר המכות שהונח להם ביום זה מצרתם. [עיין במדרש לקח טוב (כאן) בדרכי חיותו של הארבה ושליחותו של הקב״ה, ודו״ק].

ומצאתי בס״ד בקונטרס ״אביטה נפלאות״ (בראשית, עמודים קכ״א-קכ״ב) שביאר דהנה כל בעל חי כשהוא מזיק הרי זה דרך הילוכו או אכילתו, וממילא אין לו שום צער מכך, אלא אדרבה יש לו הנאה גדולה להזיק, ולכך כל מכות שהיו מעורבים בהם בעלי חיים לו היו שובתים בשבת היה לבעלי חיים צער מכך, משא״כ במכת ארבה שמובא במדרש הגדול שהארבה היה אוכל מלבד את התבואה, גם את בגדיהם תכשיטיהם, וכל חמודיהם, ואף את עיני המצריים היה אוכל, ואצל הארבה אכילה זו הייתה צער, שהרי אין זו דרך אכילתו הרגילה, ולכך הארבה נח בשבת, כדי שלא להצטער בשבת (עכ״ד), ולפי זה מיושבים ב׳ הקושיות הנ״ל מקובץ עיון הפרשה, ודו״ק.

וראה זה חדש שמצאתי בקובץ ״מוריה״ (ניסן תשנ״ב) שהובא בשם הפנ״י שלא רק הארבה נח בשבת, רק כל המכות נחו בשבת, עיי״ש.

סוף מעשה במעשה תחילה

/ בנג׳מין פרל [לונדון]

רק מעט אנשים יודעים היכן קבור רב מאיר שפירא זצ״ל מלובלין אבי הדף היומי. ובכן, הוא נפטר בלובלין ושם נקבר. עשרים וארבע שנים לאחר מכן, הובא ארונו לישראל ומנוחתו כבוד בהר המנוחות בירושלים עיר הקודש.

בלוויתו בלובלין השתתפו עשרות אלפי יהודים. אותו הרב שספד לו בלובלין, חזר והספיד אותו בארץ ישראל כעבור 24 שנים.

הגאון רב זלמן סורוצקין זצ״ל בספרו ״הדעה והדיבור״ שעכשיו יצא לאור מחדש, פרסם בו את הספדו השני כדלקמן:

ר׳ מאיר נסע לארצות הברית לאסוף כספים לבניית הישיבה המפוארת בלובלין, ישיבת חכמי לובלין. לכשהגיעה זמן הבניה היה לו רק כמחצית מהסכום הדרוש. הלך ראש הישיבה ולקח משכנתא מבנק פולני לתקופה ארוכה עם ריבית גבוהה. איש לא ידע על החוב הזה לבנק. כמה חודשים אחרי פטירתו כאשר תשלומי המשכנתא הופסקו, קיבלו אנשי הבנק פסק דין מבית המשפט לתפוס את הבניין.

הכונס הראשי בא ללובלין עם הניירת המשפטית לעקל את הבניין. ראשי הישיבה היו המומים. הם עלו למשרד, ואכן שם מצאו את מסמכי המשכנתא. עוד הם מסתכלים בניירת הם מוצאים מעטפה סגורה עם כתב ידו של ראש הישיבה ובו מכתב להנהלת הישיבה. הם פותחים את המכתב ושם מגלים שראש הישיבה קנה ביטוח חיים בימיו, שבמקרה והוא יסתלק מן העולם דמי הביטוח יכסו עד הזלוטי האחרון את החוב הבנקאי.

ר מאיר בחייו אמר דבר תורה גאוני כדלקמן:

אנו מברכים אחד את השני שנלך מחיל אל חיל. ולא חס וחלילה מדחי אל דחי. מה אנו צריכים לעשות להגיע לחיל ולא לדחי? אמר ר מאיר: חיל בגימטריה 48. דחי 22. ההבדל 26 יקוק. עם אמונה וביטחון אפשר להגיע לחיל. אמונה וביטחון כן, אבל אנו רואים מסיפור המשכנתא שיחד עם זה אנו צריכים גם לעשות **השתדלות**.

[לעילוי נשמת אבי מורי הרב נתן נטע בן הרה״צ ישראל יהודא. נפטר ראש חודש שבט תשע״ב ומנוחתו כבוד בהר המנוחות.]

חתונה ב׳ראש השנה הלועזית׳

/ הרה״ח מאיר שפרכר הי״ו

היה זה בזמן רבנו הקדוש רבי אלימלך מליעז׳נסק זי״ע בעל נועם אלימלך. המלכות תכננה לגזור גזירה שכל אחד מתושבי המדינה, יהודים וגויים כאחד, יהיו חייבים להתגייס לצבא. מי שלא יתגייס יאסר עליו על פי החוק להינשא. גזירה נוספת תכננו לגזור, שכל אחד חייב ללמוד את שפת המדינה. רבנו הקדוש בעל נועם אלימלך התאמץ בתפילה לבטל הגזירה טרם שיצאה לפועל, וראה ברוח קדשו שעל אף יגיעותיו וטרחותיו המרובים, אין בידו כח לעמוד מול מידת הדין, והוא לא יוכל לבטל גזירה זו. והצטער מאוד על זה.

ויהי באותו הלילה שהגזרה צריכה הייתה לצאת לפועל בחצות לילה, בראשון לחודש למניינם וכפי חוקם, והרב הקדוש הניח את עצמו להירדם, שעתיים כדרכו בקודש, כדי להשכים בחצות, וראה שהגזירה תקיפה בשמים ונשכב על מיטתו בצער גדול. גם תלמידיו הקדושים ובתוכם רבנו הקדוש, הרב רבי מנחם מנדל מרימנוב זי״ע ורבנו הקדוש מלובלין זי״ע ועוד תלמידים דגולים, ידעו את כל אשר נעשה. וחשבו מה ניתן לעשות כדי לקדם את פני הרעה ולבטל את רוע הגזירה. ואז הם הגו רעיון נפלא.אבל הם היו חייבים לבצע את המשימה המסתורית בשקט, ואסור היה שהיא תתפרסם כמובא בספרים הקדושים.

בשלב הראשון הם שידכו בין בחור ירא שמים, לבין נערה צנועה וחסודה. בין הדברים שגרמו להתאמה בין החתן לכלה היה מצבם הכלכלי הקשה. הם היו עניים ואביונים. כעת רק נותר להם להשיג כסף כדי לממן את כלכלת בני הזוג ולשלם את הוצאות החתונה. בסתר הם קיבצו נדבות מנדיבי עם, וגם נתנו משלהם, עד שהיה בידם סכום הגון לצורך המצוה הנשגבה של ׳הכנסת-כלה׳ יחד עם ׳גמילות-חסדים׳, ובעיקר מעלת ׳מתן-בסתר׳. כל הזכויות יחד נקבצו לזכות עצומה שעל פי התכנית אמורה הייתה לעלות ישירות עד ׳כסא-הכבוד׳ ולקרוע את כל הרקיעים.

בזריזות הם ערכו את החופה המרגשת. ישבו לסעודת מצוה, ויצאו לריקודים של שמחה, עם יחודים שרק ׳שרפי-מעלה׳ דוגמתם מסוגלים לייחד. הם דאגו לכוון את השעה, כך שבאותה שעה, בה הגזירה הקשה הייתה אמורה להיכנס לתוקף - חצות הלילה של הראשון לחודש הראשון למניינם -בדיוק אז, הם ערכו חופה ומזמוטי חתן וכלה, ורקדו לפניהם.

כאשר ניעור רבנו בעל נועם אלימלך בחצות, ראה כי אור החסד האיר, שנתבטלה הגזירה בשורשה ולא תצא לפועל. ולא ידע מי ביטל זאת. הוא שלח את משרתו להודיע לתלמידיו הקדושים,כי ידע שהשתתפו בצערו ובצערן של ישראל, שנתבטלה הגזירה. משחזר המשרת ודיווח לרבי אלימלך זי״ע שלא מצא את התלמידים, נרמז רבנו אלימלך, כי תלמידיו היו אלה שבכוח מעשיהם, היו אשר היו, ביטלו הגזירה. את הסיפור הזה כתב כ״ק אדמו״ר בעל מנחת אלעזר ממונקאטש זי״ע בספרו דברי תורה מהדורא קמא אות לג, אותו [את הסיפור] קיבל בקבלה מאבותיו הקדושים זי״ע.

מדוע מזכירים את פסוקי 'לכו נרננה' בשיר-של-יום רביעי?

/ קול ברמה*

בערבי השבת הקצרים של תקופת החורף, יש לנקוט בכל האמצעים על מנת שלא נגיע חלילה לחשש חילול שבת, מחד גיסא, ומאידך - יש להזדרז מוקדם ככל האפשר בהכנת צרכי השבת, כדי לא להגיע לכעסים מיותרים העלולים לפרוץ בבית בשל אי-הכנת הדברים. זו הסיבה שבשיר-של-יום רביעי אומרים כבר את הפסוקים 'לכו נרננה', כדי לרמוז שכבר מיום זה צריך להתכונן להכין את צרכי השבת. והנה, לא פעם נשמעות טענות כמו "למה בדיוק לפני כניסת השבת נשבר הברז", או "למה דווקא עכשיו החליט הילד להפיל את הבקבוק ולשברו לרסיסים ולהפוך את כל הבית?"... צריך לזכור שיש יצר הרע מיוחד הפועל דווקא ברגעים קדושים אלה ומשתדל בכל יכולתו להחטיא את 'העולם', על ידי שהוא מעמיס עליהם עבודות של הרגע האחרון. כאן הוא דואג לשבור את הכסא, לקלקל את מכונת הכביסה ואולי גם את מערכת התאורה, ושם הוא דואג להכניס מקלות בגלגלים. ברגעים אלה, כך מתבטא תמיד הגאון הרב מרא דאתרא,הרה"ג ר' יצחק זילברשטיין שליט"א פותח היצה"ר את המשרד הראשי שלו. דווקא אז הוא מפעיל את כל פקידיו. דווקא עכשיו! זה הזמן המתאים! אלה הרגעים של היצר הרע, בהם הוא מפעיל את כל כוחו, כדי לקחת מאתנו את הברכה המובטחת לנו בשבת שהיא 'מקור הברכה', ועלינו להתחכם נגדו ולהיות ערוכים למלחמה זו. לדעת שאם הוא מפעיל שרירים, הרי שגם לנו ניתנו מלעילא כוחות מתאימים כדי שיהא סיפק בידינו להשתלט ולהתגבר עליו.

כל השבת תראה אחרת אם נפרוס את המפה על השולחן כבר ביום רביעי-חמישי. והרווח יהיה כמובן לא רק בעניין המפה; אווירה של קדושה תעטה על כל בני המשפחה שישתו לרוויה ממימיה המטוהרים של שבת המלכה.

* בעריכת משה מיכאל צורן. "קול ברמה" בטאון שכונת רמת אלחנן , בני ברק.

ארץ ההצלחה מאת ה'!

/ הרב תומר אנגלסמן

אנו זוכים לחיות בשנים האחרונות, באופן יחסי, בתחושה שאנו יכולים להגן על עצמנו מפני אויבינו, להצמיח את הכלכלה בכוחות עצמנו ולהמריא להצלחה גדולה. במצבים של גמגום או כישלון אנחנו נזכרים לבקש מה' ישועה כאילו עד עכשיו הסתדרנו בעצמנו ונשמח לקצת תמיכה רוחנית. אך האמת שבכל יום צריך להתפלל להצלחה כי בכל רגע אנו צריכים לזכור שה' מושיע אותנו ואם ה' לא יבנה בית שוא שקד שומר. לשם כך נאמרה המצווה הראשונה שעלינו לקיים כאשר נגיע לארץ ישראל: "והיה כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני החתי והאמרי החוי והיבוסי אשר נשבע לאבתיך לתת לך ארץ זבת חלב ודבש ועבדת את העבדה הזאת בחדש הזה". מצוות חג הפסח.

הנצי"ב מסביר את החשיבות של מצוות הפסח שנועדה לטפל בטבע האדם שבעת הצלחה פשוט שוכח מי עשה לו החיל הזה, ולכן התורה מקדימה למצווה את התיאור המפורט של ארץ ישראל. ללמדנו שהארץ שהיא ארץ זבת חלב ודבש, ארץ מוצלחת, אשר עלולה היא להשכיח מאיתנו כיצד עינינו היו תלויות לעזרת ה' כאשר היינו משועבדים בעוני ואכלנו רק מצות יבשות. על כן מצווה עלינו לזכור את יציאת מצריים וכיבוש ארץ ישראל בעזרת ישועת ה'.

נראה שהנצי"ב פירש בדרכו של רש"י שמביא את המדרש על הפסוק שמופיע לפני מצוות פדיון בכור שגם היא זיכרון ליציאת מצריים: "והיה כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני כאשר נשבע לך ולאבתיך ונתנה לך" המדרש שואל מדוע נאמר "ונתנה לך" והתשובה היא שארץ ישראל צריכה להיות בעינינו כמתנה ולא כירושת אבות. כמו שמתנה היא משמחת בגלל שהיא חדשה כך ארץ ישראל צריכה להיות חדשה בעינינו לזכור בכל יום שאנו במצב של ישועה.

רק בארץ ישראל זיכרון יציאת מצריים ובכל יום בפרשיות התפילין, בכל שבוע על ידי קידוש של שבת, ובכל חג, מקבל את משמעותו המלאה, לדעת כל יום מחדש, שעל אף ההצלחה בארץ ישראל, הכול מתחיל וממשיך וימשיך מישועת ה' שנתן לנו את ארץ ישראל!

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות
והערות מהקוראים
בדואייל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
אימייל. gilwein26@012.net.il